

УДК 37.091.4(091)

ЛЕСЯ ПЕТРЕНКО

(Полтава)

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧЕНОГО Г. ВАЩЕНКА В УМОВАХ ІСТОРИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕПОХИ

Досліджено науково-педагогічну діяльність Г. Ващенка на тлі історичних особливостей епохи, які мали значний вплив на долю вченого. Автор зробив спробу класифікувати періоди життєдіяльності педагога відповідно до епохальних змін. Проаналізовано внесок Г. Ващенка в розвиток української педагогіки, визначено векторні події у його становленні як науковця, викладача вищої школи.

***Ключові слова:** Григорій Григорович Ващенко, українська педагогіка, виховання, освіта, період, епоха, національне виховання*

Розгляд обраної теми обумовлений потребами пізнання прогресивного вітчизняного досвіду для розв'язання назрілих проблем реформування системи освіти в сучасних умовах шляхом дослідження творчої спадщини українського вченого-педагога Г. Ващенка. Його наукова діяльність у різні періоди життя тісно поєднана з подіями, що відтворюють історичні особливості епохи та їх вплив на особистісний вибір педагога.

Творчий шлях Г. Ващенка наповнений пошуком нових теоретико-педагогічних ідей, які базувались на знанні національно-культурних традицій, психічних якостей українського народу, його духовності, що дозволяє вбачати в постаті Г. Ващенка спадкоємця і послідовника вікових надбань українського народу. Глибоке наукове дослідження періодів життя і діяльності Г. Ващенка дає можливість осмислити й усвідомити особливість й значущість кожного з них. Слово великого українця сьогодні надзвичайно актуальне, його треба широко вивчати, пропагувати, поширювати як серед педагогічної громадськості так і серед батьків. Тому проблема вивчення життєвого і творчого шляху педагога, розкритого в усій повноті і довершеності в різні періоди його діяльності,

є особливо актуальною, допоможе нам скористатися напрацьованим досвідом вченого-патріота.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної теми показав, що спадщина великого педагога Г. Ващенка привертає до себе все більше уваги науковців. Проблема вивчення творчої біографії педагога посіла чільне місце в науковому доробку дослідників А. Бойко, П. Ротача, А. Погрібного, М. Пашка; вихованню молоді присвячені праці О. Вишневського, Г. Бугайченко, С. Головчук. Принципове значення мають дослідження психолого-педагогічної та національно-культурної спадщини Г. Ващенка, проведені А. Алексюком, А. Бойко, В. Герасименком, Н. Дем'яненко, М. Євтухом, О. Ковальчук, Н. Побірченко. Проте відсутня цілісна періодизація життєвого і творчого доробку Г. Ващенка, що й зумовило вибір даної теми.

Метою нашої статті є показ наукового внеску Г. Ващенка у розвиток педагогіки, розбудову вищої школи, здійснений ним у різні періоди життєвого і творчого шляху, тісно пов'язаного з історичними подіями епохи, в яку випало жити великому педагогові.

Життя і діяльність Г. Ващенка проходило на тлі зміни суспільних формацій кінця XIX – початку XX століття, насичених бурхливими подіями, які сприяли розбудові державності, відродженню національної культури і традицій та супроводжувались формуванням нового світогляду, освітніх парадигм епохи. Аналізуючи вплив історичних подій на формування особистості педагога та розглянувши роки діяльності, важливі дати, науковий доробок педагога, приходимо до розуміння необхідності виділення, на нашу думку, основних періодів діяльності Г. Ващенка, обумовлених історичними подіями епохи.

Григорій Ващенко народився 23 квітня 1878 року в селі Богданівці на Полтавщині, у старій козацькій родині, яка згодом одержала дворянство, але мати за походженням була селянкою-кріпачкою. Дитинство проходило в атмосфері родинних суперечок, юнак під впливом матері ріс набожним і віруючим. У десятилітньому віці його віддали на навчання. На наш погляд, саме з цього часу і розпочинається перший період – навчання Григорія Ващенка, який охоплює 1888-1903 рр.. Цей відрізок часу є визначальним у глибинному пізнанні духовно-моральних основ християнства, у формуванні науково-педагогічного світогляду, у розвитку його педагогічних, літературних, наукових здібностей, прилученні до громадської діяльності.

Перший період розпочався для десятирічного Григорія у 1888 році здобуттям освіти у Роменському духовному училищі та продовжувався під час навчання у Полтавській духовній семінарії, яку він закінчив у 1898 році. Як зазначає Г. Ващенко у своїй автобіографії, «вчився і поводив себе дуже добре» [1, с. 107]. Проте це не завадило йому на останньому курсі вчинити скандал інспекторові семінарії, архимандриту Агапіту за те, що він приймав доноси від семінаристів. Його занесли до списку бунтівників і не допустили до вступного екзамену Київської духовної семінарії. Це свідчить про сміливість, принциповість, високі моральні якості молодого семінариса. Про вплив оточуючого середовища на формування світогляду Г. Ващенка указує і той факт, що його близькими друзями стали майбутні видатні політичні і громадські діячі Симон Петлюра, Володимир Щепотьєв, вчитель співу і талановитий диригент Іван Різенко. Отже, в автобіографії Г. Ващенко підтверджує, що серед семінаристів тоді панували українські національні настрої, що сприяли формуванню зацікавленості у глибокому вивченні національних особливостей українсько-

го народу, їх традицій, звичаїв. Після завершення навчання у семінарії Г. Ващенко здобув перші навички педагогічного досвіду, одержавши призначення на посаду вчителя народної школи в селі Блотниця Прилуцького повіту. У 1899 році він вступив на навчання до Московської духовної академії. Г. Ващенко відзначався наполегливістю у навчанні, зокрема, прилученням до наукової роботи, активністю у громадському житті, зацікавленістю до літературної справи. Так, у своїй автобіографії він зазначає, що в академії «... існував міцний український гурток, очолюваний Андрієм Левицьким, братом архієпископа Партеція, одного з перекладачів Святого Письма на українську мову. Я був активним членом гуртка, брав участь в організації Шевченківських свят і ін.» [1, с. 107]. Вже на третьому курсі під впливом книжки академіка Ольденбурга «Будда» він написав поему «Сідхарта», а згодом оповідання «Німіий». Г. Ващенко закінчив академію у 1903 році з відмінними і дуже хорошими оцінками. Копія диплому кандидата Московської духовної академії свідчить, що він одержав ступінь кандидата богослов'я та право на викладання в семінарії [1, с. 114].

Отже, Григорій Григорович Ващенко здобув у Московській духовній академії ґрунтовні гуманітарні знання з правом викладання в семінарії, проте на священика він не висвятився. Роки навчання в Полтавській духовній семінарії та Московській духовній академії загартували Г. Ващенко, принесли йому життєвий досвід, проявили такі риси характеру, як принциповість, наполегливість, чесність, самостійність, навчили домагатися поставленої мети, виховали волю і характер. Цей період мав визначальне значення для життєвого вибору Г. Ващенко. Перші педагогічні спроби, здобуті ґрунтовні гуманітарні знання визначили подальший напрям діяльності Г. Ващенко – викладацька робота в різних типах навчальних закладів.

У 1903 році Г. Ващенко повертається в Україну і починається другий період – педагогічний (1903-1923 рр.). Другий період охоплює значний відрізок часу, дуже насичений знаковими подіями, які стали векторними у його житті. Після закінчення Московської духовної академії він рік працює у Полтавській єпархіальній жіночій школі, але за свої демократичні погляди зазнає переслідувань і був направлений у 1904 році у духовну школу в м. Кутаїсі. Революційні події 1905 року Г. Ващенко зустрів у Полтаві, де він викладав у комерційній та єпархіальній школах, а також в учительській семінарії на Шведській Могилі – околиці міста Полтави. Історичні події в країні тісно переплітаються з особистим проявом громадянської позиції, небайдужістю до соціальних питань, намаганням розвінчувати жорстокість царського режиму, існуюче беззаконня. Разом з двома колегами він збирає матеріал про придушення царським режимом селянських повстань у селищі Великі Сорочинці Миргородського повіту Полтавської губернії та селі Бердянка на Костянтиноградщині. Зібрані матеріали лягли в основу статті, яка публікується в губернській газеті «Полтавщина». За оприлюднення цієї статті Г. Ващенко змушений був виїхати на північ Росії у м. Тихвин, де він працював викладачем різних типів шкіл.

Саме в цей період, окрім педагогічної роботи, він розвиває свій літературний талант. У 1907 році друкується його збірник творів «Пісня в кайданах», де було поміщене і раніше написане оповідання «Німіий». У м. Тихвині він пише п'єсу «Сліпий», яка у 1910 році була опублікована окремою книжкою у Петербурзі. У 1912 році у Києві вийшла перша частина великої повісті «До ґрунту», повість «Сміх природи» (перша частина), оповідання «Феєрія» та «Самотній». Критика схвально відгукнулася на його п'єси, оповідання. Але цей напрям ді-

яльності не знайшов свого розвитку у подальшому житті педагога. Дослідження наявних джерел свідчать, що Г. Ващенко в 1911 році «під впливом творів відомого вченого Лесгафта відійшов від літератури і захопився питаннями психології й педагогіки» [1, с. 108]. У 1912 р. він повертається в Україну до м. Тульчин на Поділлі, потім Ромни на Полтавщині, де працював учителем духовної школи жіночої гімназії і комерційної школи до 1917 року. В цей час він вивчає питання психології, педології і педагогіки.

Події Лютневої революції 1917 року Г. Ващенко зустрічає з великим піднесенням. Він щиро вітає національний рух і включається в історичні процеси національного будівництва освіти. Створення Української Народної Республіки стало поштовхом для активної участі педагога у формуванні педагогічних кадрів для освітніх закладів: він читає лекції на українознавчих учительських курсах в Прилуках, Ромнах і Хоролі [2, с. 5]. Обирається делегатом Всеукраїнського учительського з'їзду, який відбувся 10-12 серпня 1917 року у м. Києві, бере активну участь в дебатах, пропонує заснування української педагогічної Академії, вважає за необхідне проведення наукових експериментів [3, с. 12]. У жовтні 1917 року Г. Ващенко одержує посаду директора учительської семінарії на Шведській Могилі та одночасно призначається до Полтавського учительського інституту викладачем педагогіки, психології та логіки [4, с. 6]. В автобіографії педагог зазначає, що «в семінарії я чітко провадив українську національну лінію, причому зустрів велику підтримку з боку студентів, але одночасно глуху, приховану ворожнечу з боку викладачів росіян і малоросів» [1, с. 108]. За часів Української Народної Республіки у Полтаві почав працювати філіал Харківського університету – Український історико-філологічний факультет, згодом - Український народний університет. У 1918 р. Г. Ващенко став доцентом цього університету, залишаючись на посаді директора учительської семінарії. Вражає активність педагога, широта діапазону його дій. Він не стояв осторонь важливих подій того часу. На жаль, невдовзі, у серпні 1919 року Україну окупували денікінські війська, Український народний університет припинив свою діяльність. Г. Ващенка заарештували як «мазепинця», приговорили до смертної кари, якої йому дивом вдалося уникнути. Уже в грудні 1919 року більшовики в Полтаві закрили учительську семінарію, Г. Ващенко попав під арешт, проте його відпустили, дізнавшись, що він сидів при денікінцях [2, с. 11]. Не дивлячись на те, що історичні події 1917-1920-их років приводили до частой зміни урядів, політичної нестабільності, що впливало на розвиток шкільництва, Г. Ващенко і надалі підтримує ідею розбудови національної школи.

Отже, аналізуючи наявні документи, матеріали біографії, активну громадсько-освітню діяльність педагога, робимо висновок, що вона була спрямована на розбудову національної школи. Саме 1917-ий рік став векторним у його житті у зв'язку з переходом на викладацьку роботу до вищої школи. В процесі його діяльності розкриваються такі риси характеру як ініціативність, наполегливість, принциповість, патріотизм.

У 1921 році на клопотання студентів Г. Ващенко одержав дозвіл на виїзд до містечка Білики Кобеляцького повіту, куди була перенесена учительська школа з Полтави. Тут він викладав у місцевому Білицькому вищому початковому училищі. Ця подія зробила 1921-1923-ті роки найактивнішими у житті Г. Ващенка. В автобіографії педагог зазначав, що він «...поставив завдання зробити з учительської школи в Біликах справжню українську педагогічну школу, що готувала б народних учителів-патріотів, міцно зв'язаних з селом, добре

озброєних знаннями і педагогічною технікою» [1, с. 109]. Г. Ващенко знайомив майбутніх педагогів з найновішими досягненнями вітчизняної та зарубіжної педагогіки, проводив експериментальну і наукову роботу з педагогіки та психології, застосовував лекційний та лабораторний методи навчання. Зросла роль Білицької школи як культурного осередку завдяки організації концертів, вистав, читання лекцій, влаштування виставок. Проведення щотижневих педагогічних конференцій також сприяло розширенню пропаганди ідеї нової трудової школи серед учителів і батьків. Йому допомагала дружина, яка знайомила студентів з методикою зарубіжного досвіду Монтесорі, викладач природознавства Ілько Педан, керівник пришкольньої майстерні, колишній полковник Вержемківський та інші. Крім того, при школі працював великий хор, драматичний гурток [3, с. 18]. Але керівник комсомольської організації Роза Абрамович, політкомісар школи Казанівський, викладач діамату Мирон Логвин вбачали небезпеку у національно спрямованій діяльності педагога, у зростанні авторитету Г. Ващенко, поширенні ідей народної педагогіки і повели наступ на керівника школи шляхом доносів, наклепницьких статей у пресі, судів.

У грудні 1923 року Г. Ващенко змушений був виїхати до Полтави, залишивши роботу в Біликах. Створена Г. Ващенком школа в Біликах була творчим майданчиком для розкриття організаторського таланту педагога: він продемонстрував уміння згуртувати колектив, втілити в життя своє бачення підготовки до роботи в школах учителів-патріотів, озброєних новітніми знаннями в галузі педагогіки, психології, практичними навиками і вміннями. Отже, підсумовуючи другий період життя Г. Ващенко, слід зазначити, що він проходив на тлі буремних історичних подій, що вплинуло на життєвий вибір педагога, сприяло його активності у процесі розбудови українського шкільництва. Здійснений нами аналіз дозволяє говорити, що другий період діяльності Г. Ващенко означився, по-перше, світським вибором професії педагога, по-друге, вдалими спробами активного розвитку літературної творчості, по-третє, проявами загостреної уваги до соціальних питань, по-четверте, глибокою зацікавленістю до питань психології і педагогіки, по-п'яте, переходом на вищий щабель педагогічної діяльності – викладацьку роботу у вузах; по-шосте, становленням його як організатора освіти. Таким чином, другий період діяльності Г. Ващенко відіграв фундаментальну роль у його житті для сходження на вершину педагогічної майстерності.

Труднощі не лякають Г. Ващенко, не змушують полишити педагогічну роботу. Розпочинається третій період, який ми умовно називаємо періодом організаційно-методичної та науково-практичної діяльності (1924-1943 рр.) У Полтаві завідувач відділу професійної освіти М. Фарбер запропонував Г. Ващенко залишити Білики і зайняти посаду керівника педагогічної комісії при ІНО. З 1924 року він працює при ІНО штатним викладачем, а з весни 1925 року – керівником кабінету соціального виховання при ІНО. Кабінет був націлений на роботу із студентами, учнями, вчителями семирічних шкіл та науково-дослідницькими закладами. Невід'ємною складовою роботи педагогічного кабінету була пропаганда та поширення нових методів соціального виховання шляхом проведення консультацій та створення гуртків по вивченню дитинства, дитячих колективів, та соціальної педагогіки. Він організував активну дослідницьку, організаційно-методичну роботу кабінету, забезпечив його необхідним обладнанням. Організаторські здібності Г. Ващенко, широка ерудиція, ґрунтовні знання допомагають йому забезпечити високий рівень роботи кабінету. У 1925

році нарком освіти СРСР надав Г. Ващенку звання професора і затвердив на посаді керівника кафедри педології при ІНО [5, с. 127].

Слід зазначити, що під час своєї діяльності Г. Ващенко продемонстрував не тільки високі організаторські здібності, уміння бачити потреби системи освіти у підготовці кадрів, обирати правильні напрями підготовки вчителів, талантів науковця, дослідника, експериментатора, а й уміння узагальнювати набутий досвід. І як результат – відбувається важлива подія – поява монографії «Загальні методи навчання», яка стала підручником з дидактики для студентів педвузів. У цей період Г. Ващенко активно публікує низку наукових статей у журналах, часописах, збірках «Праці Полтавського педагогічного інституту» та «Записках Полтавського ІНО». У 1925 році педагогічний відділ Упрофосу в м. Києві запрошує його взяти участь у курсах для викладачів педагогіки.

Багато сил і енергії спрямовує Г. Ващенко на подальшу розбудову вищої школи. Так, у 1931 році професору доручають керівництво об'єднаних кафедр педагогіки і педології. В цей же час він стає керівником новоствореної аспірантури. Проте атмосфера творчого пошуку була замінена полюванням на інакодумців, яке розпочалося у 1930 році після гучного процесу так званої «Спілки визволення України». Вже у 1933 році діяльність педагога була піддана гострій критиці і 3 січня 1934 року його звільняють з посади як буржуазного націоналіста та ревізіоніста. Для української інтелігенції настають гіркі часи сталінських репресій. Радянська система боялась розумних, талановитих, національно спрямованих науковців. Звільнення педагога з Полтавського педагогічного інституту свідчило про реальну загрозу життю вченого і його сім'ї. Відомо, що він виїздить таємно з Полтави, спочатку до Москви, а потім з 1936 до 1940 р. працює у Сталінградському педагогічному інституті як керівник кафедри педагогіки, обіймаючи посаду професора. У збірнику «Ученые записки Сталинградского пединститута, 1939» була вміщена його стаття «Детские вопросы в форме «почему?»», а в найавторитетнішому журналі «Советская педагогика» за 1939 р. №7 надрукована стаття «Сообщающая беседа. Место сообщающей беседы в процессе обучения» [7, с. 53]. Отже, ми можемо сказати, що Г. Ващенкові вдалося уникнути арешту, повернутися до викладацької діяльності, завдяки активній науковій роботі стати знову авторитетним та відомим.

У 1940 році Г. Ващенко повернувся до Полтави: спочатку він був запрошений на посаду професора інституту, а потім завідуючого кафедрою педагогіки. Він керує аспірантською групою в Полтавському педагогічному інституті, шанований учений, користується і надалі авторитетом. Його запрошують виступити на нараді ректорів та директорів вищих навчальних закладів, що відбулася в м. Києві з 31 березня по 3 квітня 1941 року. В цей же час педагог працює над завершенням докторської дисертації [1, с. 31]. Трагічні події війни 1941 року переривають мирне життя, Г. Ващенко працює редактором газети «Голос Полтавщини» до 1943 року. Цей рік був не просто завершальним у третьому періоді діяльності Г. Ващенка, він став рубіжною стрічкою у його житті.

З огляду на вище викладене, слід зазначити, що саме третій період життя і діяльності Г. Ващенка означений двома протилежними характеристиками: безумовно, до початку 40-их років ХХ століття, з одного боку, це найбільш успішний, творчий, плідний відрізок життєдіяльності Г. Ващенка як педагога, безпосереднього учасника розбудови вищої школи, прихильника педології, активного засновника методів експериментального дослідження, лабораторних, практичних методів, ініціатора побудови системи виховання на осно-

ві всебічного вивчення дитини та дитячих колективів; автора підручника з дидактики для вищих навчальних закладів; активного громадського діяча. З другого боку, це найбільш трагічний період від злету до стрімкого падіння, коли його звільняють з Полтавського педагогічного інституту і історична подія – розв'язання другої світової війни – накладає відбиток на його подальшу долю, але не вбиває патріотизму, відданості національній ідеї, українському народу.

Вимушений виїзд Г. Ващенко за кордон поклав початок четвертому періодові в його житті – періоду еміграції – (1943-1967 рр.). Надії на поновлення педагогічної, наукової діяльності зникли, реальною стала загроза життю Г. Ващенко. У 1943 році він з сім'єю виїжджає до Києва, а потім разом з біженцями потрапляє до Німеччини в табір для переміщених осіб, а в 1945 році він поселяється з родиною на околиці Мюнхена і займає посаду професора педагогіки в Українському Вільному університеті, а в 1950 році був обраний на посаду ректора Української богословської академії.

Усе своє свідоме життя за кордоном Г. Ващенко присвятив створенню української національної педагогіки. Його мислення було масштабним, державницьки зорієнтованим, розрахованим на успішну перспективу політичного розвитку України як держави. Висловлені ним теоретико-педагогічні ідеї, глибоке знання психічних властивостей українського народу, духовно-моральних якостей, національно-культурних традицій, розгляд особистості людини як найвищої цінності на землі, свідчать про щирість його намірів залишити нащадкам свої розробки, які можуть бути використані для розбудови освіти у незалежній Україні. У цей період життя Г. Ващенко були написані визначні, глибоко аналітичні праці педагогічного, психологічного, теоретико-методичного, філософського характеру, такі як «Виховання волі і характеру», «Система освіти в самостійній Україні», «Виховання любові до Батьківщини», «Організаційні форми навчання» та багато інших [6, с. 18]. Серед них привертає особливу увагу праця «Проект системи освіти в самостійній Україні», в якій зроблені фундаментальні узагальнення на основі глибокого історико-педагогічного аналізу та закладені основи національної системи освіти у майбутній Україні. У цей період свого життя професор Г. Ващенко напружено працював над обґрунтуванням виховного ідеалу, розкритого у праці «Виховний ідеал», активно співпрацював з молодіжними організаціями [3, с. 45].

Отже, еміграційний період був плідним і вагомим, він приділяв велику увагу, по-перше, розробці питання щодо розбудови системи освіти в незалежній Україні, по-друге, постановці мети розробленої ним педагогіки – вихованню справжніх патріотів нації як основи могутності України.

Узагальнюючи викладений вище матеріал, враховуючи, що в наукових дослідженнях життя і діяльності вченого відсутнє науково-обґрунтоване, хронологічно означене виділення періодів, ми зробили це самостійно. Дослідивши життєдіяльність вченого з урахуванням існуючих на той час суспільно-історичних умов, виділяємо чотири періоди педагогічної діяльності Г. Ващенко, звертаємо увагу на їх важливість. Кожен із них розкривав потенціал вченого, відкривав широкий шлях для творчого втілення в життя задумів педагога, науковця, громадського діяча, борця за прогресивну систему освіти в Україні. Педагогічна концепція Г. Ващенко досягла своєї довершеності завдяки плідній науковій роботі, відданості національній ідеї протягом усіх періодів його життя, залишається привабливою і корисною для вдосконалення процесу навчан-

ня й виховання в наш час. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів педагогічної діяльності Г. Ващенка й потребує цілісного, системного розгляду та аналізу його педагогічної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бойко А. М.* «Служба Богові й Батьківщині»: (Г. Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок): наук.-метод. посіб. / А. М. Бойко. – К.: ІЗМН, 2001. – 427 с. – Бібліогр.: с. 424–426.
2. *Ващенко Г.* Виховання любови до Батьківщини / Г. Ващенко // Вибрані педагогічні твори / Г. Ващенко. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1997. – С. 65–101.
3. *Ващенко Г.* Проект системи освіти в самостійній Україні / Г. Ващенко. – Мюнхен: Накладом Центрального комітету СУМ, 1957. – 48 с.
4. *Дем'яненко Н.* 1917-й рік у житті й творчості Г. Ващенка / Н. Дем'яненко // Духовно-моральна парадигма творчості Григорія Ващенка: матеріали пед. конгресу, присвяч. 130 роковинам від дня народж. проф. Григорія Ващенка, 22–23 квіт. 2008 р. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2008. – Ч. 2. – С. 3–7.
5. *Марушкевич А.* Виховання української молоді в теоретичному обґрунтуванні Григорія Ващенка / А. Марушкевич // Духовно-моральна парадигма творчості Григорія Ващенка: матеріали пед. конгресу, присвяч. 130 роковинам від дня народж. проф. Григорія Ващенка, 22–23 квіт. 2008 р. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2008. – Ч. 2. – С. 126–129.
6. *Пантук М.* До питання про соціальне виховання у педагогічній спадщині Григорія Ващенка / А. Марушкевич // Духовно-моральна парадигма творчості Григорія Ващенка: матеріали пед. конгресу, присвяч. 130 роковинам від дня народж. проф. Григорія Ващенка, 22–23 квіт. 2008 р. / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2008. – Ч. 1. – С. 126–129.
7. *Хіллів Г.* Деякі штрихи до портрету Ващенка / Г. Хіллів // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 52–55.

ЛЕСЯ ПЕТРЕНКО

НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧЕНОГО Г. ВАЩЕНКА В УСЛОВИЯХ ИСТОРИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ ЭПОХИ

Исследовано научно-педагогическую деятельность Г. Ващенко на фоне исторических особенностей эпохи, которые оказали значительное влияние на судьбу ученого. Автор сделал попытку классифицировать периоды жизнедеятельности педагога в соответствии с эпохальными изменениями. Проанализовано вклад педагога в развитие украинской педагогики, определены векторные события в его становлении как ученого, преподавателя высшей школы.

Ключевые слова: Григорий Григорьевич Ващенко, украинская педагогика, воспитание, образование, период, эпоха, национальное воспитание

LESYA PETRENKO

SCIENTIFIC PEDAGOGICAL PRACTICE OF SCIENTIST G. VASCHENKO IN HISTORICAL FEATURES OF THE TIME

G. Vaschenko's life was on the background of social changes at the end of the XIX beginning of the XX centuries. There were lots of events, new ideology was created and it was based on educational paradigms of the time, on Ukrainian language, literature, history and national cultural traditions.

The aim of this publication is to show the scientific contribution of G. Vaschenko in pedagogics development, high school capacity. Which was made by him in different periods

of life. And all his creative practice was done under the influence of special events of that historical time.

Grigoriy Vaschenko was born on April 23 in 1878 in the village Bohdanivka in Poltava region. He was from old Cossack family. The first period of his life started in 1888 with studying in spiritual school in Romny. His youth character development continued in Poltava spiritual seminary and Moscow spiritual academy. While achieving that life experience such character features developed as adherence to principles, persistence, honesty, independence, he was taught to achieve the goals and to upbringing the will and character. This period was very important in Vaschenko's choice in life.

In 1903 he returns back to Ukraine which was the start of the second period – pedagogical (1903-1923). This period was long in time and full of very important events which were distinguishing in his life. The analysis which is done gives the possibility to speak about the second period of his pedagogical practice. Firstly at this time the social pedagogical profession was chosen, secondly he tried to develop the literature creativity which was very successful. Thirdly, a lot of attention was paid to social questions. Fourthly, the pedagogical and psychological topics had been developed too. Fourthly, the start of work in higher educational establishments was the new level of pedagogical practice. And the scientist's organisational features were developed. When summarising the second period we can say that it was on the background of hard times which influenced on scientist's life choice, it promoted the national school development. So that is why the second period of G. Vaschenko's life played fundamental part in his life and his development in pedagogical proficiency.

The third period of scientist's life has two opposite characteristics. Until the beginning of 40-s of the XX century it was no doubt the most important, creative and successful period of G. Vaschenko's lifetime as a teacher and the developer of high school, the supporter of pedagogy, active practitioner of experimental research method, laboratory and practice methods, the initiator of upbringing system building on many-sided child's studying and the children's group studying. He was also the author of the book in didactics for high school and active social leader. On other hand, that was a tragic period when he was fired from Poltava Pedagogical Institute and the historical event – the Second World War started. It was reflected on his destiny but has not reduced the patriotism and Ukrainian idea and nation devotion.

The fourth period started when he had to immigrate. The immigration period was from 1943 to 1967. But the hope for pedagogical and scientific development disappeared because there was a danger for G. Vaschenko's life.

In 1943 the teacher with family moves to Kiev and from there to the camp for displaced people in Germany. In 1945 he settles in the suburbs of Munich and takes the occupation of pedagogics professor in Ukrainian Free University. In 1950 he was elected as the president of Ukrainian Academy of Theology. So the immigrating period was successful and weighty. The scientist paid much attention to education development in the independent Ukraine and reaching the pedagogical aim – true patriots of the nation upbringing as the basis of country's strength.

So after G. Vaschenko's lifetime research with that period's historical peculiarities account, we can identify four periods of his pedagogical practice. We also pay attention to their importance. Every period helped to reveal his potential and the possibility to bring his ideas to life. The ideas of teacher, scientist, social leader and defender of progressive educational system in Ukraine.

Key words: *Grigoriy Grigorovych Vaschenko, Ukrainian pedagogics, upbringing, education, period, time, national upbringing.*

Одержано 23.02.2016, рекомендовано до друку 04.04.2016